

PROPOZYCJA OKREŚLANIA KWALIFIKACJI W SPORCIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Rezultaty prac w grupie eksperckiej SRKS

Skład grupy eksperckiej:

Piotr Marek – lider grupy

Prof. Andrzej Kosmol

Prof. Bartosz Molik

Dr Michał Starczewski

Łukasz Szeliga – zewnętrzny konsultant

Materiał przedstawia rezultaty prac prowadzonych w ramach projektu „Sektorowa Rama Kwalifikacji dla Sportu” finansowanego ze środków Instytutu Badań Edukacyjnych. W tekście zostały ujęte wnioski płynące z analizy wyników prac zespołu eksperckiego pracującego nad kwalifikacjami dla sportu osób niepełnosprawnych oraz konsultacji w gronie interesariuszy, które odbyły się w Warszawie (28.11.2014 r.) oraz w Toruniu (09.12.2014 r.).

Warszawa 2015-01-08

Wstęp

W Polsce trwają obecnie prace nad modernizacją krajowego systemu kwalifikacji. Działania te mają służyć efektywniejszej realizacji polityki na rzecz uczenia się przez całe życie, która odpowiada potrzebom współczesnej gospodarki opartej na wiedzy. Wpisane są one również w szerszy kontekst zmian w Europie, podkreślany w *Strategii Lizbońskiej* oraz *Strategii Europa 2020*. Do zadań Polski w tym obszarze należy stworzenie powszechnego i atrakcyjnego systemu uczenia się przez całe życie, w tym wprowadzenie systemowych rozwiązań w zakresie tworzenia i nadawania kwalifikacji także poza szkolnictwem wyższym i oświatą oraz większa integracja wszystkich podsystemów kwalifikacji.

Inspiracją do podjęcia tego wysiłku było podjęcie prac nad sektorową ramą kwalifikacji dla sportu i uznanie sportu osób niepełnosprawnych jako istotnego i integralnego obszaru funkcjonującego w ramach kwalifikacji nadawanych w tym sektorze.

Został powołany zespół ekspertów, którego zadaniem było zarówno zdefiniowanie kwalifikacji, jak i przypisanie efektów uczenia się do proponowanych poziomów PRK. W oparciu o analizę dokumentów prawnych, publikacji naukowych, opracowań środowiskowych, programów kształcenia kadr dla sportu oraz doświadczenia praktyków została wypracowana propozycja wyodrębnienia niezbędnych kwalifikacji i przypisania ich do poziomów Polskiej Ramy Kwalifikacji. Wypracowana propozycja została poddana badaniom jakościowym w gronie interesariuszy reprezentowanych przez: trenerów, środowiska naukowe, organizacje, stowarzyszenia i przedsiębiorców sektora prywatnego, organizacje non-profit, instytucje kształcenia i ośrodki naukowo-badawcze, pracodawców sektora publicznego.

Charakterystyka obszaru sportu osób niepełnosprawnych

Określenie poziomów PRK dla kwalifikacji pozwala na jej porównanie względem innych kwalifikacji, którym nadano poziomy wyodrębnione w toku prac zespołu ekspertów. Efekty tych prac i proces określenia kwalifikacji dla tego obszaru doprowadził do wyodrębnienia kwalifikacji, które powinny być wyróżnione w branży sportowej. Każda z nich ma służyć zwiększeniu trafności decyzji o nadawaniu przez związki sportowe kwalifikacji odpowiednich dla sportu osób niepełnosprawnych w danym sporcie. Współpraca z ekspertami potwierdziła konieczność wyodrębnienia kluczowych efektów uczenia się w procesie zdobywania danej kwalifikacji. Wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne wymagane dla kwalifikacji mają podstawowe znaczenie, jednakże dla procesu odnoszenia kwalifikacji do jednego z ośmiu poziomów PRK potrzebne są odrębne kwalifikacje, które wpisywały by się w ogólny system projektowanego systemu kwalifikacji dla branży sportowej.

W toku prac grupy eksperckiej zwrócono uwagę, że konieczność wyodrębnienia kwalifikacji w danym sporcie w odniesieniu do sportu osób niepełnosprawnych podyktowana jest zagrożeniem wykluczenia i zamknięcia ścieżki dojścia do zawodu przez osoby z różnymi dysfunkcjami, które chciały by uzyskać określoną kwalifikację do pełnienia ról zawodowym na rynku sportowym. Jako przykład podano instruktora koszykówki na wózkach oraz trenera narciarstwa alpejskiego. Istnieje zagrożenie, że program szkolenia którego efektem ma być potwierdzenie danej kwalifikacji może ujmować zadania, które nie będą mogły być wykonane przez osoby niepełnosprawny. Ilustracją tej sytuacji może być wykonanie zadania określonego w programie kursu na instruktora narciarstwa alpejskiego – pług, lub w programie kursu trenerskiego – ustawianie toru slalomu. Osoba poruszająca się na jednej nodze, pomimo doskonałego technicznego przygotowania do zawodu, może zostać odrzucona przez jednostkę walidacyjną ponieważ nie będzie w stanie zaliczyć takiego zadania, osoba poruszająca się na *monoski* nie będzie w stanie samodzielnie wywieść tyczki i ustawić tor jazdy. W koszykówce na wózkach takim przykładem może być np. dwutakt niewykonalny dla osoby poruszającej się na wózku.

Eksperci zwrócili uwagę, że takie sytuacje mogą występować w wielu sportach. Bez wyodrębnienia kwalifikacji w danym sporcie, uwzględniających specyfikę danej dyscypliny istnieje zagrożenie „wyprowadzania” z ramy kwalifikacji programów szkoleniowych, które eliminowały by osoby z niepełnosprawnościami, które chciały by rozwijać swoje kompetencje w tym sektorze.

Z kolei grupa pracodawców zwracała uwagę, że do wykonywania określonych czynności zawodowych w procesie trenowania osób z niepełnosprawnościami potrzebni są

specjaliści, którzy byli by identyfikowani na rynku jako fachowcy w danej dziedzinie, danym sporcie wyposażenie w potwierdzoną wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne adekwatne do zadań jakie się przed nimi stawia. W obecnych czasach sport osób niepełnosprawnych się profesjonalizuje i zyskuje na popularności. Istnieje szereg zagadnień związanych z wykonywaniem działań zawodowych dla sportowców niepełnosprawnych, technik i metod specyficznych dla rodzaju niepełnosprawności z jaką może mieć do czynienia prowadzący zajęcia, zasad i procedur odnoszących się tylko do tego obszaru iż wykonywanie działań zawodowych bez gruntownego ich opanowania stwarza sytuację w której nieodpowiednio wyedukowane osoby mogą mieć kłopoty z wykonywaniem zawodu.

Propozycja Kwalifikacji dla obszaru sportu osób niepełnosprawnych

Propozycja sektorowej ramy kwalifikacji dla sportu (trzeci stopień generyczności) uwzględnia sześć poziomów ramy, począwszy od poziomu drugiego do siódmego. Każdy poziom jest opisem charakterystyk wynikających z wyznaczników sektorowych w ujęciu wiedza – umiejętności – kompetencje społeczne. Kwalifikacje proponowane dla sportu osób niepełnosprawnych wpisują się w proponowaną ramę.

Podczas prac eksperckich zwrócono uwagę, że dla zabezpieczenia potrzeb związanych z adekwatnym przygotowaniem kadr do prowadzenia zajęć sportowych dla osób niepełnosprawnych należy wyróżnić trzy główne poziomy kwalifikacji, które powinny odnosić się do tego obszaru:

- Poziom 2 PRK (przykładowa nazwa: asystent/pomocnik instruktora sportu osób niepełnosprawnych).
- Poziom 4 PRK (przykładowa nazwa: instruktor sportu osób niepełnosprawnych).
- Poziom 5 PRK (przykładowa nazwa: trener sportu osób niepełnosprawnych).

Charakterystyki poziomów 2, 4, 5 PRK stanowi załącznik nr 1 do niniejszego opracowania.

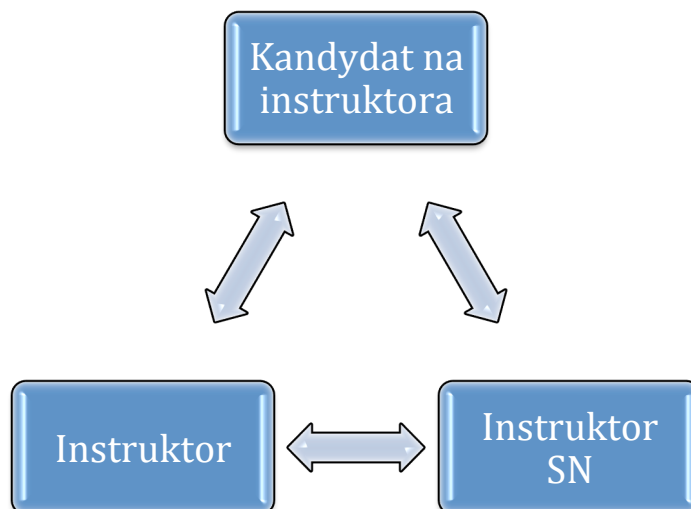
Ścieżka dojścia do zawodu

Kandydat na np. instruktora w danym sporcie zgłasza się na kurs, po ukończeniu którego nabywa kwalifikację instruktora w danym sporcie. Chcąc pracować ze sportowcami niepełnosprawnymi powinien ukończyć specjalistyczny kurs w tej samej dyscyplinie sportu, w której chce pracować, po którym zdobędzie uprawnienia do pracy ze sportowcami niepełnosprawnymi. Typ zadań, do których ma być przygotowana osoba posiadająca kwalifikację pozwala ocenić zaradność oraz przygotowanie do pracy osoby posiadającą analizowaną kwalifikację. Umożliwia więc sformułowanie ogólnych wniosków na temat kwalifikacji oraz, co szczególnie istotne, usytuowanie jej pośród innych kwalifikacji funkcjonujących w danym sektorze. Znajomość typowych zadań, do wykonania których potrzebna jest wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne potwierdzone przez zdobytą kwalifikację, pomaga ponadto w identyfikacji kluczowych efektów uczenia się. Za istotną uznano także informację na temat kwalifikacji potwierdzających przygotowanie osoby uczącej się do realizacji pokrewnych zadań, powiązanych ze zblizonym obszarem zawodowym. Choć nie ma ona kluczowego znaczenia w procesie określania poziomu analizowanej kwalifikacji, to jest brana pod uwagę oraz może sprzyjać przenoszeniu efektów nauczania. Z punktu widzenia zespołu analizującego daną kwalifikację istotne jest, jaka instytucja, za pomocą jakich metod i w jakich warunkach sprawdza uzyskanie przez osobę uczącą się wymaganych efektów, a także jakie stosuje kryteria ocen. Analiza efektów uczenia się ma kluczowe znaczenie dla rzetelnego określenia przydatności kwalifikacji. Uwzględnia wszystkie efekty uczenia się wymagane dla kwalifikacji, ujawnia istniejące między nimi powiązania i różnice, pozwala wyodrębnić najważniejsze spośród nich. W trakcie prac analiza efektów uczenia się odbywała się na podstawie wszystkich dostępnych informacji o kwalifikacji oraz polegała na rozpatrywaniu efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji w kontekście realizacji zadań wskazanych dla kwalifikacji jako specyficzne.

Mając na uwadze powyższe, osoba, która zdecydowała się na zdobycie kwalifikacji w sporcie osób niepełnosprawnych, po uzupełnieniu niezbędnych efektów może nabyć kwalifikację w danym sporcie (kwalifikowanym) z uwzględnieniem wszystkich jego aspektów niezbędnych dla prowadzenia zajęć z osobami pełnosprawnymi. Istnieją przykłady gdzie osoba z niepełnosprawnością prowadzi treningi osób pełnosprawnych i odwrotnie. Pomimo wielu zbieżności dostrzegamy potrzebę nadawania kwalifikacji, które będą ujmowały różnice między tymi dwoma obszarami.

Rycina poniżej przedstawia ilustrację graficzną systemu przenoszenia efektów uczenia się:

Należy wyjaśnić, że proponowany system nadawania kwalifikacji w żaden sposób nie ogranicza dalszej ścieżki awansu zawodowego dla osób, które zdobyły kwalifikacje na poziomie 5 PRK. Kwalifikacje dla środowiska sportu osób niepełnosprawnych będą miały umocowanie w krajowym systemie kwalifikacji, a przypisane do niej kwalifikacje staną się elementem tego systemu. Co ważne, będą mogły być rozwijane w kategoriach wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych wymaganych na poszczególnych wyższych poziomach w sporcie powszechnym i wyczynowym.

Przewidujemy, że na wdrożeniu sektorowej ramy kwalifikacji w sporcie skorzystają:

- Pracodawcy: szkoły, kluby, stowarzyszenia sportowe, urzędy, ośrodki zdrowia i rekreacji,
- Instytucje kształcące kadry i uczestniczące w doskonaleniu ich kompetencji,
- Trenerzy, instruktorzy, działacze sportowi, pracownicy obiektów sportowo-rekreacyjnych,
- Uczestnicy zajęć sportowo-rekreacyjnych, zawodnicy, członkowie klubów i stowarzyszeń sportowo-rekreacyjnych.